

Regeringens proposition

1980/81: 161

om finansiering av stirlingprojektet, m. m.

beslutad den 12 mars 1981.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

NILS G. ÅSLING

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås bl. a. att förenade fabriksverken skall kunna få efterge lån till KB United Stirling (Sweden) AB & Co. För att företaget skall få finansiella resurser att återbetala lån till Sveriges Investeringsbank AB och för fortsatt utveckling av en mindre stirlingmotor föreslås 100 milj. kr. bli anvisade.

Vidare föreslås att förenade fabriksverken skall kunna få medgivande att lämna ägartillskott till FFV Företagen AB med högst 30 milj. kr. Därutöver föreslås att förenade fabriksverkens rörliga kredit i riksgäldskontoret höjs till 300 milj. kr.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-03-12

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Wikström, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Adelson, Danell, Petri, Eliasson.

Föredragande: statsrådet Åsling

Proposition om finansiering av stirlingprojektet, m. m.

1 Inledning

Frågan om finansiering av det utvecklingsprojekt rörande en stirlingmotor som bedrivs vid KB United Stirling (Sweden) AB & Co (United Stirling) har behandlats av riksdagen varje år sedan år 1972. Därvid har lämnats redogörelser för projektets läge. Hälften av andelarna i kommanditbolaget förvaltas direkt och via United Stirling (Sweden) AB av förenade fabriksverken (FFV), medan övriga andelar ägs direkt och indirekt av det sedan år 1979 statsägda Kockums Air AB. Redogörelser har också lämnats till riksdagen år 1979 och år 1980 för FFV:s medverkan i utvecklingen av en mindre stirlingmotor inom FFV Industriprodukter AB.

FFV har för budgetåret 1971/72–1978/79 av staten erhållit sammanlagt 47 milj. kr. genom särskilda anslag för finansiering av stirlingprojektet och dessförinnan för ändamålet använt 2,7 milj. kr. som ingått i ordinarie investeringsanslag. FFV har för nämnda ändamål även getts rätt att solidariskt med Kockums AB och senare med Kockums Air AB teckna borgen för lån i Sveriges Inveteringsbank AB till United Stirling intill ett belopp av 110,5 milj. kr. jämte ränta (prop. 1978/79: 101 bil. 11, NU 1978/79: 21, rskr 1978/79: 167). Genom beslut av riksdagen våren 1980 lämnades ett villkorligt lån till United Stirling på 46,8 milj. kr. (prop. 1979/80: 125 bil. 11, NU 1979/80: 58, rskr 1979/80: 346).

United Stirling är lokaliserat till Malmö och har f. n. 135 anställda. Dessutom har företaget ett dotterbolag i Förenta staterna med fyra anställda.

FFV Industriprodukter AB driver ett utvecklingsarbete rörande en mindre stirlingmotor. Redogörelse för projektet har lämnats i prop. 1978/79: 125 (bil. 11) och prop. 1979/80: 125 (bil. 11). Finansieringen av detta

projekt har skett genom att FFV har bemyndigats att lämna ägartillskott till FFV Företagen AB som i sin tur har lämnat ägartillskott till FFV Industriprodukter.

FFV Industriprodukters stirlingsverksamhet är lokaliserad till Linköping och sysselsätter f. n. ca 70 personer i denna verksamhet. Dessutom finns 19 anställda i Förenta staterna i bolaget Stirling Power Systems Corp.

2 Verksamheten vid KB United Stirling (Sweden) AB & Co

Utvecklingen av större stirlingsmotorer sker i företaget United Stirling. Detta påbörjade år 1968 sin verksamhet med målet att utveckla och konstruera stirlingsmotorer med sådana egenskaper och tillämpningsområden som kunde leda till seriemässig tillverkning. Utvecklingsarbetet har delats upp i delmål som skall uppnås vid vissa tidpunkter då beslut beträffande den fortsatta verksamheten skall fattas. Den senast reviderade långsiktplanen för United Stirling fastställdes hösten 1979. I denna plan har stor vikt lagts vid stationära tillämpningar, i första hand för decentraliserad el- och värmeproduktion. Med stigande energiknapphet har dessa tillämpningar fått allt större intresse.

Av planerna framgår bl. a. följande.

I stationära tillämpningar ligger stirlingsmotorns styrka gentemot konkurrerande energiomvandlare främst i att med bibehållet goda miljöegenskaper effektivt kunna utnyttja alla typer av bränslen – gasformiga, flytande eller fasta och dessutom solenergi. Decentraliserad elproduktion medger under vissa förutsättningar lägre investeringar såväl i kraftverk som i elnät. Inom vissa länder kommer lokalt tillgängliga fasta bränslen i framtiden att bli mycket intressanta för att producera el och värme. United Stirling deltar även i ett utvecklingsprogram inom solenergiområdet i syfte att utveckla ett system för elenergiförsörjning genom att utnyttja solvärme i stirlingsmotorn och driva generatorer med den. Detta utvecklingsprogram finansieras delvis genom medel från myndigheter i Förenta staterna.

En ytterligare stationär tillämpning av stirlingsmotorn utgörs av värmepumps- och luftkonditioneringsanläggningar med en naturgasdriven stirlingsmotor som drivkälla. Denna tillämpning medför en hög total verkningsgrad i jämförelse med konventionella anläggningar.

Vid sidan av stationära tillämpningar är ett andra huvudområde vid United Stirling ett framdrivningssystem för fordon. United Stirling deltar i ett sexårigt utvecklingsprogram bekostat av Förenta staternas energidepartement. Under år 1981 har en motor presenterats som uppfyllt de krav i fråga om bl. a. funktion och kostnad som specificerats av beställaren. Motorn beräknas kunna provköras i Förenta staterna senare under år 1981.

Detta utvecklingsprogram kan dock bli föremål för revidering i samband med fastställande av budgeten för nästa budgetår i Förenta staterna.

Bolaget är genom sina utvecklingsuppdrag en betydande exportör av svensk avancerad teknologi. Samarbete med utländska beställare ger emellertid inte enbart ekonomiskt utbyte. Värdefull information och kunskap har kommit bolaget till del genom bl. a. erfarenhetsutbyte inom nya teknikområden.

Verksamheten i United Stirling har t. o. m. utgången av år 1979 finansierats dels från ägarna genom att FFV lämnat lån på 49,7 milj. kr. och bidrag med 4,8 milj. kr., och att Kockums AB har lämnat bidrag med 75,4 milj. kr., dels genom betalda utvecklingsuppdrag på 49,8 milj. kr., dels genom att 96,9 milj. kr. har lånats upp i Sveriges Investeringsbank mot solidarisk borgen av ägarna. Av FFV:s lån har 47 milj. kr. motsvarats av särskilda investeringsanslag och 2,7 milj. kr. disponerats av ordinarie investeringsanslag till FFV. För finansiering av verksamheten efter år 1979 har United Stirling efter beslut av riksdagen erhållit ett lån av 46,8 milj. kr. med villkorad återbetalningsskyldighet (prop. 1979/80: 125 bil. 11, NU 1979/80: 58, rskr 1979/80: 346). Bolagets utvecklingskostnader brutto för år 1980 uppgår till 54,1 milj. kr., varifrån avgår intäkter från betalda utvecklingsuppdrag och sålda motorer med 31,1 milj. kr. Dessutom har betalats ränta och amortering på lån i Investeringsbanken med 23,8 milj. kr. Gjorda amorteringar under år 1980 har medfört att skulden till Investeringsbanken inkl. ännu inte förfallna räntor f. n. uppgår till ca 90 milj. kr.

FFV har i skrivelse den 29 januari 1980 framhållit att det inte är rimligt att finansiera ett långsiktigt utvecklingsprojekt av denna storlek med lån med marknadsmässiga krav på räntor och amorteringar. FFV begär att utan egen kostnad få efterge lämnade lån till United Stirling och att United Stirlings hittillsvarande lån i Investeringsbanken avvecklas.

3 Utredning om stirlingmotorns konkurrenssituation m. m.

På uppdrag av mig har Fonden för industriellt utvecklingsarbete (Industrifonden) gjort en utredning om dels stirlingmotorns konkurrenssituation gentemot andra framtida motorer, dels vissa tekniska problem i relation till kompetens och resurser. Av Industrifondens utredning framgår i huvudsak följande.

Av de olika marknadssektorerna för stirlingmotorn är personbilstillämpningen den marknadsmässigt svåraste och den mest riskfyllda men även den som skulle kunna ge störst utdelning om den lyckades. United Stirling använder genom det av Förenta staternas energidepartement finansierade s. k. ASE-programmet en väsentlig del av sina resurser åt att ta fram en personbilsmotor. Det fortsatta arbetet med detta projekt bedöms till stor del bero på bil- och motorindustrins intresse av att anamma stirlingteknologin och på tillgången på medel hos de anslagsbeviljande myndigheterna i Förenta staterna.

Betydande sannolikhet finns för att biltillverkarna under åtskillig tid framöver i första hand kommer att satsa på vidareutveckling av bensin- och dieselmotorer.

För en naturgasdriven värmepump finns ett behov i synnerhet i Förenta staterna där gasbolagen driver på utvecklingen. En omfattande marknad anses fullt möjlig under förutsättning att tekniska krav kan uppfyllas och att ett marknadsmässigt pris kan åsättas produkten.

Tillämpningar där stirlingmotorn kombineras med en solkollektor och en generator är intressanta för elframställning. Vissa problem kvarstår dock att lösa. Marknadspotentialen på sikt är stor. På längre sikt blir troligen s. k. solceller och liknande system allvarliga konkurrenter.

Att utnyttja stirlingmotorns flerbränsleegenskaper för tillämpning med biomassa som bränsle anses vara en marknad först på längre sikt. Stora tekniska problem återstår dock.

Undervattensaggregat blir sannolikt aldrig någon stor marknad, kanske något hundratals enheter per år. Marknaden bedöms emellertid som prisokänslig och lämplig för en introduktion av stirlingmotorn. Därigenom skulle erhållas en tidig demonstration av stirlingmotorn i en kommersiell tillämpning.

Stirlingmotorn innehåller såväl konventionell som okonventionell teknik. De senaste fem åren har trots stora tekniska problem avsevärda framsteg gjorts inom United Stirling.

Det tidsmässigt svåraste tekniska problemet bedöms i utredningen vara att ersätta de nuvarande materialen i motorns varma delar med andra mot värme motståndskraftigare och samtidigt billigare material. United Stirling bedöms ha goda möjligheter att klara detta inom ca fem år under förutsättning att avsevärda resurser sätts in. Inom denna tidsrymd bedöms även problem inom övriga områden vara avklarade utom när det gäller att finna en bra metod för användning av fasta bränslen. Motorn kräver dock omfattande ytterligare utvecklingsarbete och provning innan den är färdig för produktion.

En reservation bör göras för osäkerheten om vätgasens långsiktiga inverkan på materialen vid de aktuella temperaturerna och trycken.

Sammanfattningsvis konstaterar Industrifonden att den svenska stirlingmotorverksamheten omfattar projekt med möjligheter till lönsamhet, men att dessa projekt samtidigt är förknippade med avsevärda risker. Riskerna är i någon mån tekniska men utgörs framför allt av marknadsrisker. Enligt Industrifonden finns det fortfarande ett starkt spekulativt inslag i den svenska stirlingmotorutvecklingen. Risken för misslyckande är påtaglig men det finns även möjlighet att lyckas med intressant utveckling i form av ekonomiska vinster och teknologiskt kunnande att bygga vidare på. Industrifonden gör också bedömningen att en återvinning av de kostnader som hittills lagts ned i projektet är osannolik. Avsevärd tid och omfattande

ytterligare resurser kommer att krävas innan det finns möjlighet att visa vinst i projektet.

Industrifonden rekommenderar, om projektet drivs vidare, att hög prioritet ges arbetet med framtagning och utprovning av motorer. Omfattande erfarenhet av provkörning såväl i laboratorium som i fält är viktig. Marknadsintroduktion bör ske med *en* tillämpning, lämpligen undervattenstillämpning, där samarbetspartner finns. Nästa kommersiella tillämpning bör, enligt fonden, bli en gasdriven värmepump om lämplig industriell partner kan erhållas samtidigt som förhandlingar om en solvärmedriven motor fortsätts.

Industrifonden anser vidare att ett villkor för fortsatt utvecklingsarbete bör vara att samarbete med större industriföretag etableras och att framtida delägande bör bli en följd av sådant samarbete. Den svenska stirlingmotorverksamheten bör sammanföras under gemensam ledning av United Stirling och etappindelas för fortsatta utvärderingar.

4 Verksamheten vid FFV Industriprodukter AB

FFV Industriprodukter AB bildades år 1979 och övertog den verksamhet som tidigare bedrevs inom sektor Industriprodukter vid FFV. Bolaget utvecklar, monterar och marknadsför vissa civila produkter, vilka huvudsakligen avses att tillverkas vid någon av sektor Försvarsmateriels fabriker inom FFV. Huvudprojektet inom bolaget är att utveckla en mindre stirlingmotor, den s. k. V160-motorn. Syftet med projektet är att utnyttja en liten stirlingmotor för att alstra ström och värme med ett minimum av störningar i form av skadliga avgaser, buller och vibrationer. V160-motorn har utvecklats inom FFV på licens från United Stirling. Enligt hittills gällande planer skall motorn inbyggd i ett kraftaggregat, det s. k. Stirling Power Pack, introduceras i begränsad omfattning i Förenta staterna under perioden 1981–1983. I första hand har avsikten varit att utnyttja motorn för el- och värmeframställning för fritidsfordon (motor homes) och fritidsbåtar. Enligt planerna skulle försäljningen expandera mot allt större volymer under perioden 1984–1986. Tillverkning av vissa komponenter och montering av motorn har planerats ske i Sverige.

Projektet har beskrivits i prop. 1979/80: 125 (bil. 11). I propositionen nämndes att oron på oljemarknaden har drabbat försäljningen av motor homes i Förenta staterna. En analys av denna marknad och andra tillämpningar för Stirling Power Pack påbörjades därför under år 1980 för att få förbättrat underlag för projektet. Verksamheten med utvecklingen av V160-motorn finansierades direkt av FFV så länge verksamheten skedde inom verket och med ägartillskott till bolaget när verksamheten överförts till FFV Industriprodukter.

FFV har i skrivelsen till regeringen den 29 januari 1980 framhållit att projektet är av en sådan storleksordning att FFV saknar möjlighet att i fortsättningen själva finansiera det. FFV föreslog att staten skulle träda in som finansiär på samma sätt som gäller för utvecklingen inom United Stirling. FFV har i skrivelse den 29 december 1980 ännu en gång understrukit att FFV inte har möjlighet att i fortsättningen finansiera projektet.

5 Utredningar rörande Stirling Power Pack

En förnyad marknadsundersökning för Stirling Power Pack har genomförts under hösten 1980 av en internationell konsultbyrå. Den genomförda undersökningen visar att projektet har en viss potential på de ursprungliga planerade marknaderna för fritidsfordon och fritidsbåtar, men att dessa marknader numera har minskat drastiskt. Undersökningen visar att dessa marknadsinriktningar måste kompletteras med eller ersättas av andra tillämpningar med större potential för att inom rimlig tid möjliggöra seriestorlekar som medför konkurrenskraftiga produktionskostnader. Denna slutsats innebär att den hittillsvarande planen för introduktion av projektet på fritidsfordonsmarknaden måste revideras. Undersökningen pekar på vissa möjligheter att exploatera andra större tillämpningar i samarbete med företag som kan tillföra marknadsmässiga och tekniska resurser för det aktuella tillämpningsområdet.

6 Samordning mellan de båda svenska stirlingmotorprojekten

FFV föreslog i sin skrivelse till regeringen den 29 januari 1980 att stirlingmotorutvecklingen inom FFV Industriprodukter skulle organisatoriskt samordnas med verksamheten inom United Stirling. FFV föreslog vidare att United Stirling i sin helhet skulle ägas av FFV Företagen. För att kunna genomföra detta framhöll FFV att det var nödvändigt att United Stirlings balansräkning först rekonstruerades. I prop. 1979/80: 125 (bil. 11) framhöll jag att pågående utredningar bl. a. från Industrifonden måste slutföras innan ställning togs till en organisatorisk samordning av projekten och till deras långsiktiga finansiering.

7 Ägartillskott till FFV Företagen AB

Efter beslut av riksdagen våren 1979 (prop. 1978/79: 125 bil. 11, NU 1978/79: 54, rskr 1978/79: 447) bildades ett förvaltningsbolag, FFV Företagen, vars aktier förvaltas av FFV. Förvaltningsbolaget innehar aktier och andelar i de bolag som FFV tidigare har förvaltat aktierna i med undantag

av aktierna i United Stirling (Sweden) AB och andelarna i KB United Stirling (Sweden) AB & Co.

FFV Företagen innehar f. n. aktier och andelar i följande bolag, Telub AB (100 %), FFV Industriprodukter AB (100 %), FFV Allmateriel AB (100 %), FFV Norma AB (100 %), Stirling Power Systems Corp. (100 %), Innovation AB Projection (14,3 %) och Innovations AB Projection KB (14,3 %).

Enligt gällande regler kan inte medel i form av ägartillskott föras från verket till bolagsgruppen utan riksdagens medgivande. I samband med riksdagens tillstånd att bilda FFV Företagen bemyndigades regeringen att medge FFV att för verksamhetsåret 1979/80 lämna ägartillskott till bolaget med högst 30 milj. kr. Genom beslut av regeringen den 17 april 1980 har verksamhetsåret 1979/80 för FFV förlängts att omfatta tiden t. o. m. den 31 december 1980 och föreskrivits att verksamhetsår för FFV därefter skall sammanfalla med kalenderår. FFV har med hänsyn till detta inte kunnat bestämma storleken av erforderligt ägartillskott förrän boksluten i verk och bolag föreligger.

FFV har i skrivelse den 29 december 1980 hemställt att verket medges tillstånd att som ägartillskott för verksamheten i FFV Företagen och dess dotterbolag under år 1981 få betala ut högst 15 milj. kr. Beloppet förutsätter att staten fr. o. m. år 1981 finansierar utvecklingen av V160-motorn. FFV har framhållit att det inom bolagsgruppen görs betydande satsningar på civila produkter. Intäkterna härav har ännu inte fått sådan volym att de täcker utvecklingskostnaderna. Medelstillskottet behövs därför för att täcka mellanskillnaden. För några av bolagen som är dotterbolag till FFV Företagen krävs också tillskott för förlusttäckning. Detta gäller främst FFV Allmateriel och Telub. För att kunna underlätta kapitalförsörjningen till dessa företag har FFV vidare hemställt att FFV:s bemyndigande att lämna borgen för lån till FFV Företagen ökas från 25 milj. kr. till 30 milj. kr.

8 Ökning av rörlig kredit

FFV får sitt behov av rörelsekapital tillgodosett främst genom rörlig kredit i riksgäldskontoret. Kreditramen har ökats genom riksdagsbeslut vid flera tillfällen sedan verket bildades, senast genom beslut vid 1978/79 års riksmöte (prop. 1978/79: 125 bil. 11, NU 1978/79: 54, rskr 1978/79: 447), från 170 milj. kr. till 210 milj. kr.

FFV har i skrivelse den 28 januari 1981 hemställt att verkets rörliga kredit i riksgäldskontoret höjs från 210 milj. kr. till 350 milj. kr. Till framställningen har verket fogat en likviditetsprognos för verksamhetsåren 1981 och 1982. I skrivelsen anförs i huvudsak följande.

För ett företag av FFV:s storlek och verksamhetsinriktning varierar den likvida ställningen betydligt under verksamhetsåret. De främsta orsakerna är säsongvariationer i verksamheten och den rutin som ännu några år gäller för betalning av vissa sociala avgifter. Den ordertillverkning som FFV bedriver främst inom sektor Försvarsmateriel med varierande orderstockar medför ojämna inbetalningar. FFV har tidigare, liksom övrig försvarsmaterielindustri, kunnat påräkna stora förskott från kunder. Kunderna har emellertid inte längre möjlighet att lämna förskott i samma utsträckning. Detta förhållande ställer ökade krav på finansiering med rörlig kredit. FFV:s omsättning stiger varje år. Även detta medför ökade krav på rörelsekapital. Eftersom FFV inte har möjlighet att ta upp lån är det nödvändigt att den rörliga krediten i riksgäldskontoret höjs. FFV beräknar behovet av rörlig kredit för år 1981 till 300 milj. kr. och till 350 milj. kr. för år 1982.

9 Föredragandens överväganden

I prop. 1979/80: 125 (bil. 11) anmälde jag att jag avsåg att återkomma till frågan om finansieringen av stirlingsprojektet när vissa utredningar hade slutförts. Utvecklingsarbete har också drivits i fråga om en mindre stirlingsmotor, först inom FFV och senare inom det år 1979 bildade FFV Industriprodukter. Sistnämnda projekt har hittills finansierats helt genom FFV.

De båda projekten har fortlöpande presenterats för riksdagen, senast i prop. 1979/80: 125 (bil. 11). FFV har i skrivelser till regeringen hemställt dels att finansieringen för de båda stirlingsprojekten säkerställs genom anslag över statsbudgeten för de närmaste åren, dels att stirlingsprojekten förs samman i United Stirling och att de finansiellt rekonstrueras. Det sistnämnda föreslås ske genom att FFV utan kostnad för verket får efterge de lån som har lämnats United Stirling och att United Stirling tillförs medel som gör det möjligt att återbetala de lån som mot statlig borgen erhållits av Sveriges Investeringsbank.

9.1 Finansieringen av utvecklingsarbetet inom United Stirling

Det svenska utvecklingsarbetet i fråga om stirlingsmotorn har väckt internationell uppmärksamhet. Genom de internationella kontakter som tagits upp på grund av stirlingsutvecklingen har skapats en kanal för att utbyta avancerad teknologi med andra länder, framför allt Förenta staterna. Projektet har kommit att bli ett utvecklingsprojekt av en storleksordning som det finns få motsvarigheter till inom landet. Totalt har i projektet inom ramen för United Stirling nedlagts brutto 299 milj. kr., varav 39 milj. kr. avser räntor till Investeringsbanken. Härifrån har avgått 81 milj. kr. avseende inkomster av försäljningar och betalda utvecklings-

uppdrag, varför nettokostnaden, exkl. kapitalkostnader, uppgår till 179 milj. kr. Till detta kommer utvecklingen av den mindre motorn som hittills helt har finansierats av FFV.

Projekt av denna storleksordning fordrar självfallet noggranna överväganden för att kunna motivera statliga insatser. Fristående konsulter har därför granskat förutsättningarna för fortsatt utvecklingsarbete för såväl den större som för den mindre motorn. Vad gäller utvecklingen av den större stirlingsmotorn har Industrifonden lämnat synpunkter på projektet och gett rekommendationer till fortsatt inriktning, om statsmakterna beslutar att projektet skall drivas vidare.

Industrifonden har i sin rapport konstaterat att den svenska stirlingsmotorverksamheten omfattar projekt med möjligheter till lönsamhet men som samtidigt är förknippade med avsevärda risker och då framför allt marknadsrisker. De tekniska problem som återstår bedöms kunna lösas. Detta kommer dock att kräva lång tid och omfattande ytterligare resurser.

För egen del bedömer jag det som mycket angeläget att det i vårt land bedrivs utveckling av projekt med hög teknologi även om de är förenade med betydande ekonomiska risker. Det är rimligt att staten i vissa fall vid projekt av denna storleksordning, delar sådana risker med industrin. Detta innebär dock inte att alla riskprojekt förtjänar stöd. De bakomliggande affärsidéerna måste innehålla väl genomtänkta planer för hur projekten skall fylla krav på långsiktig lönsamhet, ökad sysselsättning och möjligheter att höja den teknologiska nivån. Det är ännu för tidigt att entydigt kunna bedöma om stirlingsprojektet skall lyckas eller inte. Det är enligt min mening så intressant att det bör drivas vidare ytterligare ett steg. För att skapa så goda förutsättningar som möjligt för projektet och bedömningen av det fortsättningsvis är det enligt min mening nödvändigt att verksamheten i fortsättningen drivs i enlighet med de rekommendationer som har lämnats av Industrifonden. Det ankommer på ägarna och ledningen i United Stirling att svara för att så sker. Rekommendationerna innebär bl. a. att en koncentration sker till ett begränsat antal tillämpningar och att projektet delas upp i väl definierade etapper. En utvärdering måste ske efter varje etapp. Under nästa etapp som omfattar en tid av ca ett år skall samarbetspartners knytas till projektet.

Utvärdering av verksamheten bör enligt min mening ske utöver vad som sker internt och genom ägarnas försorg genom att medel till finansiering av utvecklingen av olika tillämpningar av stirlingsmotorn under år 1981 får sökas via Industrifonden och andra inhemska eller utländska institutioner.

Ett krav som då kommer att ställas är att företaget skall ha en rimlig finansiell styrka. United Stirling uppfyller f. n. inte detta krav. Enligt fonden torde hittills nedlagda kostnader i projektet inte kunna återvinnas. Jag bedömer därför att en finansiell rekonstruktion bör genomföras vid United Stirling i enlighet med FFV:s hemställan. Jag förordar att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att medge att FFV får efterge de lån

som har lämnats till United Stirling. Eftergiften av lånen bör på grund av skattetekniska skäl ges formen av ett aktieägartillskott. Lånen har lämnats av FFV med anslag som anvisats över statsbudgeten. De lämnade anslagen på sammanlagt 49,7 milj. kr. har ökat statskapitalet inom fabriksverkens fond. I samband med eftergift av lånen bör statskapitalet inom fabriksverkens fond sättas ned med motsvarande belopp. Jag förordar därför att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande till en sådan nedsättning.

Förutom skulden till FFV finns per den 31 december 1980 i United Stirlings balansräkning även en skuld till Investeringsbanken på ca 85 milj. kr., för vilken ägarna av United Stirling lämnat solidarisk borgen. En förutsättning för att bolaget skall kunna få projektstöd från Industrifonden och andra institutioner är att låneskulden lyfts av från företaget. Eftersom företaget saknar egna medel för att återbetala lånen, finner jag att staten bör medverka finansiellt genom att lämna ett ägartillskott till företaget. Ett sådant ägartillskott innebär att skulden till Investeringsbanken kan elimineras varvid det av staten tidigare lämnade borgensåtagandet upphör. Lånet med villkorlig återbetalningsskyldighet till United Stirling som lämnades våren 1980 berörs inte. United Stirling kommer genom denna åtgärd inte att belastas av några större kapitalkostnader under år 1981. Enligt vad jag har erfarit har United Stirling bl. a. genom aktiva insatser erhållit tidigare inte förutsedda uppdragsintäkter och bidrag samt genom vissa förskjutningar i tidsprogrammet fått möjlighet att med hjälp av tidigare lämnade lån finansiera den del av företagets utvecklingskostnader under år 1981 som inte täcks av uppdragsintäkter.

9.2 Ägare till United Stirling

Genom att staten år 1979 förvärvade Kockums AB:s andel av United Stirling kom företaget att bli direkt och indirekt helt statligt ägt. Industrifondens uppfattning är att ett ägande fördelat mellan svenska staten och ett eller flera svenska eller utländska privatägda företag är att föredra framför ett helt statligt ägande. Industrifonden anser att företag med tillverkningskapacitet och internationellt inriktad marknadsorganisation är önskvärda som samarbetsparter i projektet om statsmakterna väljer att satsa ytterligare resurser i det.

Jag delar Industrifondens inställning till ett ökat egagemang i United Stirling av privatägda industriföretag. För riksdagens information får jag därför nämna att jag avser att snarast ta initiativ till att förhandlingar kommer till stånd med syfte att sälja andelar i United Stirling till intressenter som har större förutsättningar genom sina erfarenheter och sin inriktning att förankra stirlingprodukter internationellt och bidra till kommande utvecklingskostnader än de nuvarande ägarna. Detta underlättas av den finansiella rekonstruktion som jag har förordat.

I detta sammanhang vill jag ta upp en annan fråga som rör ägandet av United Stirling. United Stirling (Sweden) AB ägs till lika delar av Kockums Air AB och staten. Statens aktier förvaltas av FFV. Aktiekapitalet uppgår f. n. till 5 000 kr. Med hänsyn till gällande regler för aktiekapitalets storlek i aktiebolag fr. o. m. år 1982 måste aktiekapitalet höjas med 45 000 kr till 50 000 kr. Detta kan ske genom en nyemission av aktier i företaget. För- enade fabriksverken bör för statens räkning teckna hälften av de nyemit- terade aktierna och betala dem med 22 500 kr. Regeringen bör inhämta riksdagens bemyndigande härtill.

9.3 FFV Industriprodukter AB

FFV har hemställt att staten övertar ansvaret för finansieringen av den utveckling av stirlingmotorer som f. n. bedrivs inom FFV Industripro- dukter och Stirling Power Systems Corp. i Förenta staterna samt att verksamheten samordnas med den som bedrivs inom United Stirling.

Även detta projekt har utvärderats av en fristående konsult för att underlaget för beslut skall förbättras. Av konsultens rapport framgår bl. a. att förändringarna på de tilltänkta marknaderna varit så stora att förutsätt- ningarna att driva projektet som hittills har rubbats. Konsulten föreslår att projektet drivs vidare men med betoning på delvis andra marknader och tillsammans med en partner som har en god position på någon av de aktuella marknaderna.

Jag delar den uppfattning om projektet som har framförts i rapporten. Jag anser att projektet bör drivas vidare med den ändrade inriktning som konsulten har föreslagit och som bl. a. kan innebära att montering av Stirling Power Pack i Linköping f. n. inte är aktuell. Jag delar vidare den inställning som har redovisats från såväl FFV som Industrifonden att det är nödvändigt att de stirlingprojekt som hittills har bedrivits i separata organisationer i Sverige nu integreras. Stirlingutveckling inom FFV Indu- striprodukter bör därför överföras till United Stirling. Detsamma bör ske med företaget Stirling Power Systems Corp., som f. n. ägs av FFV Företa- gen. Jag anser att integration av företagen dels ger ledningen för United Stirling ökade möjligheter att skaffa delägare till denna och andra tillämp- ningar av stirlingmotorutvecklingen, dels ger bättre möjligheter att priori- tera mellan olika projekt. Jag vill emellertid framhålla att det ankommer på ledningarna i de berörda företagen att besluta i dessa frågor.

Jag delar den uppfattning som redovisats av FFV att det inte är möjligt för verket att i längden finansiera ett projekt av detta slag, eftersom mer närliggande projekt behöver prioriteras inom verket. United Stirling har inte heller finansiella resurser för att svara även för detta projekt, som efter en viss omstrukturering är kostnadsberäknat till ca 30 milj. kr. för år 1981.

För att säkra projektet intill dess att svenska eller utländska medfinan- siärer har inträtt i projektet bör enligt min mening staten genom anslag

över statsbudgeten bidra till finansieringen av projektet under år 1981. FFV bör enligt min mening svara för ca halva kostnaden för år 1981. Övriga 15 milj. kr. som behövs för detta projekt under år 1981 bör tillföras United Stirling som ägartillskott sedan projektet har överförts dit. Projektet skall därefter betraktas på samma sätt som övriga projekt som drivs inom United Stirling. Som jag redan nämnt bör staten lämna ett tillskott av 85 milj. kr. för att göra det möjligt för United Stirling att betala sina lån. Med tillägg av nu nämnda 15 milj. kr. ökar beloppet för tillskott till 100 milj. kr. Jag förordar alltså att ett reservationsanslag av 100 milj. kr. för ändamålet tas upp på tilläggsbudget III till statsbudgeten för år 1980/81 att utgöra ägartillskott till KB United Stirling (Sweden) AB & Co.

9.4 Ägartillskott m. m. till FFV Företagen AB

Med stöd av riksdagens beslut våren 1979 har regeringen bemyndigat FFV att för verksamhetsåret 1979/80 lämna ett ägartillskott till FFV Företagen med högst 30 milj. kr. (prop. 1978/79: 125 bil. 11, NU 1978/79: 54, rskr 1978/79: 447). Med stöd av ett riksdagsbeslut våren 1980 har regeringen vidare bemyndigat FFV att för verksamheten under tiden den 1 juli—den 31 december 1980 lämna ägartillskott med högst 19 milj. kr. (prop. 1979/80: 125 bil. 11, NU 1979/80: 58, rskr 1979/80: 346). Med hänsyn till att regeringen har förlängt FFV:s räkenskapsår 1979/80 till att omfatta tiden den 1 juli 1979—den 31 december 1980 bör förstnämnda belopp enligt min uppfattning omfatta verksamheten för denna period. Motiven för besluten om ägartillskotten till FFV Företagen har främst varit att finansiera projektet med utveckling av en mindre stirlingmotor, sedan detta har flyttats över till FFV Industriprodukter. Under verksamhetsåret 1979/80 har enligt preliminära bokslut betydande förluster uppstått i vissa av dotterbolagen till FFV Företagen, främst Telub och FFV Allmateriel. Det är därför enligt min mening nödvändigt att de medel som efter beslut av riksdagen får överföras från verket till FFV Företagen för verksamheten under det förlängda verksamhetsåret 1979/80 får användas också för att lämna aktieägartillskott till FFV Företagen för att täcka förluster i företaget och dess dotterbolag. Jag förordar att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att medlen får utnyttjas även för detta ändamål.

FFV har vidare begärt att få överföra medel från verket till FFV Företagen för verksamheten under år 1981.

Med hänsyn till behovet av att täcka kostnader för vissa satsningar på andra produkter och täcka förluster i vissa dotterbolag till FFV Företagen finner jag det motiverat att FFV får överföra medel från verket till bolagsgruppen även för verksamheten under år 1981. De medel som tas i anspråk är huvudsakligen de vinstmedel hos verket som överstiger det av regeringen fastställda kravet på förräntning på statskapitalet.

FFV har beräknat storleken av överföringen till 15 milj. kr. förutsatt att staten övertar finansieringen av stirlingutvecklingen. Med hänsyn till vad jag nyss anfört om att FFV bör medverka i denna finansiering även för år 1981 bör det av FFV beräknade beloppet höjas med 15 milj. kr. Jag förordar därför att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att medge FFV att för verksamheten under år 1981 lämna ägartillskott till FFV Företagen med högst 30 milj. kr.

Genom beslut av riksdagen har FFV medgivits rätt att teckna borgen för lån till FFV Företagen intill 25 milj. kr. jämte ränta (prop. 1978/79: 125 bil. 11, NU 1978/79: 54, rskr 1978/79: 447). FFV har hemställt att borgensramen höjs med 5 milj. kr. Jag är inte nu beredd att förorda en sådan höjning.

9.5 Ökning av rörlig kredit

FFV:s rörliga kredit i riksgäldskontoret ökades genom beslut av riksdagen våren 1979 från 170 milj. kr. till 210 milj. kr. FFV har hemställt att den rörliga krediten ökas från 210 milj. kr. till 300 milj. kr. Beräkningen av behovet grundas på en prognos för verksamhetsåren 1981 och 1982. Det prognosticerade behovet av rörlig kredit uppgår för år 1981 till ca 300 milj. kr. och för år 1982 till 350 milj. kr. Med hänsyn till omsättningsökningen för FFV och till svårigheter att bedöma förskott och övriga betalningar från främst utländska kunder bör FFV:s rörliga kredit höjas. Jag förordar att FFV:s rörliga kredit höjs med 90 milj. kr. till 300 milj. kr.

10 Hemställan

Med hänvisning till vad jag sålunda har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge förenade fabriksverken att efterge de lån som lämnats till KB United Stirling (Sweden) AB & Co i enlighet med vad jag har förordat,
2. bemyndiga regeringen att sätta ned statskapitalet i fabriksverkens fond med 49 700 000 kr.,
3. bemyndiga regeringen att medge förenade fabriksverken att teckna och förvärva aktier i United Stirling (Sweden) AB för 22 500 kr.,
4. medge att lämnade bemyndiganden för regeringen om förenade fabriksverkens ägartillskott till FFV Företagen AB får användas i enlighet med vad jag har förordat,
5. bemyndiga regeringen att medge förenade fabriksverken att för verksamheten under verksamhetsåret 1981 lämna ägartillskott till FFV Företagen AB med högst 30 000 000 kr. i enlighet med vad jag har förordat,

6. medge att förenade fabriksverken får disponera en från 210 000 000 kr. till 300 000 000 kr. ökad rörlig kredit i riksgäldskontoret,
7. till *Finansiering av stirlingprojektet* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.

11 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
1 Inledning	2
2 Verksamheten vid KB United Stirling (Sweden) AB&Co	3
3 Utredning om stirlingmotorns konkurrenssituation m. m.	4
4 Verksamheten vid FFV Industriprodukter AB	6
5 Utredningar rörande Stirling Power Pack	7
6 Samordning mellan de båda svenska stirlingmotorprojekten	7
7 Ägartillskott till FFV Företagen AB	7
8 Ökning av rörlig kredit	8
9 Föredragandens överväganden	9
9.1 Finansieringen av utvecklingsarbetet inom United Stirling ...	9
9.2 Ägare till United Stirling	11
9.3 FFV Industriprodukter AB	12
9.4 Ägartillskott m. m. till FFV Företagen AB	13
9.5 Ökning av rörlig kredit	14
10 Hemställan	14
11 Beslut	15